

Zagórzanie

ZAGÓRZANIE

Zasięg terytorialny: Górale zamieszkujący po północnej stronie Gorców i w części sąsiadującego z nimi Beskidu Wyspowego. Od południa graniczyli z Podhalańcami, od półn.-wsch. z Lachami Limanowskimi, na półn.-zach. z Kliszczaćkami.

Granice terytorium Zagórzan wyznaczają masywy szczytów: na północy Lubogoszca i Śnieżnicy, na południu Kudłonia, Turbacza i Suhory, na zachodzie Lubonia Wielkiego, od wschodu zaś kotlina tymbarsko-limanowska. Najważniejszymi centrami kultury są: Mszana Dolna oraz Kasina Wielka.

Charakterystyka topografii terenu zamieszkiwanego przez grupę: Teren Zagórzan to obszar górzysty, w wyższych partiach zalesiony, o glebach niskiej klasy i o stosunkowo ostrym klimacie.

Podstawa tradycyjnej gospodarki: Podstawą gospodarki było rolnictwo i hodowla bydła, które wypasano na śródleśnych polanach. Rzemiosło skupiało się w Mszanie; rozwinął się tam ośrodek meblarski.

Budownictwo: Charakterystyczne dla krajobrazu zagórzkańskiego były skupiska chałup z zabudowaniami gospodarskimi, stanowiące tzw. osiedla, biorące swoją nazwę od nazw ról, z reguły pochodzących od pierwszych osadników – zasadźców. Przeważały zagrody wielobudynkowe; najubożsi zajmowali budynki gdzie część mieszkalna i gospodarcza mieściły się pod jednym dachem. Chałupa składała się najczęściej z piekarni (kuchni), w której koncentrowało się życie rodziny i izdebki. Główny budynek gospodarski, w którym stało bydło i gdzie składano plony, nazywano okołem. Ciekawym elementem budownictwa były szałas pasterskie (czasem pasterskie „zagrody” dwubudynkowe), w których sezonowo mieszkał pastuch z bydłem.

Strój ludowy: Strój męski składał się z płaszcza, tzw. hazuki, uszytego z sukna samodziałowego czarnego, samodziałowych sukiennych białych spodni oraz krótkiego serdaczka z białych skór owczych bez rękawów wkładanego na koszulę pod hazukę.

Spodnie miały zawsze dwa przypory, zdobione haftowaną parzenicą w kolorze czerwonym i niebieskim. Nogi obuwano w kierpce przytrzymywane skórzanymi rzemieniami. Głowę okrywał filcowy kapelusz. Kobiety nosiły na co dzień bieliznę z grubego płótna oraz białe spódnice pod spód i farbowane lub drukowane na wierzch. Plecy okrywała łoktuszka, a głowę męzatek czepiec. Zamożne gospodynie miały spódnice i zapaski z wełny i jedwabiu. Na nogi wkładano kierpce, zaś od święta buty z miękkimi cholewami. Zimą bogaci gospodarze ubierali serdaki i kozuchy.

Obrzędy doroczne: W roku obrzędowym rozbudowane były zwyczaje związane z Bożym Narodzeniem i Wielkanocą. Na czas spożywania wieczerzy wigilijnej rozścielano na klepisku siano, pod nogi kładziono żelazo. W okresie Bożego Narodzenia domy odwiedzali kolędnicy z Gwiazdą i Herodami. W Nowy Rok chodzono na tzw. podsypkę; kto wstał najwcześniej szedł do sąsiada, obsypywał go owsem, razem wypijali kieliszek i udawali się do następnego gospodarza. W ten sposób zebrana grupa obchodziła najbliższą okolicę obsypując owsem także mijane pola – na urodzaj i pomyślność. Z Poniedziałkiem Wielkanocnym związane były grupy Śmiguśnych Dziadów czy Śmigurtników. Stosunkowo od niedawna zaczęto urządzać tzw. wieniec ziemniaczany robiony z kolczastych gałązek tarniny, na które nabija się ziemniaki i wręcza na koniec wykopków gospodarzowi, obligując go do urządzenia zabawy z muzyką. Zachowało się też wiele ciekawych

obzędów i praktyk magicznych związanych z pierwszym wypędem bydła na polany.

Obrzędy rodzinne: Obrzędowość rodzinną cechowała skromność formy. Do najważniejszych obrzędów należały chrzty i pogrzeby. Ciekawy był zwyczaj tzw. wyprowadzaczy, którzy na progach domów żegnali w imieniu zmarłego wieś, dom i rodzinę.

Sztuka ludowa: W sztuce ludowej dominował haft, rzeźba w drewnie i kamieniu (kapliczki przydrożne).

Folklor muzyczny: Folklor muzyczny cechuje duża różnorodność i obecność szeregu wpływów z sąsiednich terytoriów.